

Designing a Model for the Development of Academic Ethical Behaviors in Primary School Students*

Hamideh Hemati¹ Morteza Omidian² Gholam-Hossein Maktabi³
Manijeh Shahni-Yeylagh⁴

1- PhD student in Educational Psychology, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.
h.hemati148@gmail.com

2- Professor, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran (Corresponding author).
morteza_omid@scu.ac.ir

3- Professor, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.
ghmaktabi@scu.ac.ir

4- Professor, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.
m.shehniyailagh@scu.ac.ir

Abstract

primary school students based on the grounded theory approach. To achieve this objective, a qualitative method and a systematic model following Creswell's (2012) framework were employed. Participants consisted of experts in primary education and ethics. Purposeful sampling was used, and theoretical saturation was reached after twelve interviews, though data collection continued until sixteen interviews. The validity of the findings was confirmed through triangulation and

*Cite this article: Hemati, H;Omidian,M; Maktabi,gh; Shehniyailagh,M(2025). Designing a Model for the Development of Academic Ethical Behaviors in Primary School Students, Journal in Applied Ethics Studies,1(79), 9-40.

<https://doi.org/1022081/jf.2025.709362008>

■ **Publisher:** Islamic Propagation Office of the Seminary of Qom (Islamic Sciences and Culture Academy, Isfahan, Iran). ***Type of article:** Research Article

■ **Received:** 2025/02/01 • **Revised:** 2025/03/14 • **Accepted:** 2025/03/25 • **Published online:** 2025/0829

coordination among interviewees, the interviewer, and grounded theory experts. The results of the qualitative data analysis through open, axial, and selective coding revealed 406 initial conceptual propositions, categorized into 51 subcategories and 21 main categories across six dimensions: the core phenomenon (development of academic ethics), causal conditions (family, school, teacher, media, observational learning, curriculum content), contextual conditions (needs assessment, pathology, facilitating opportunities, facilitating personal characteristics), strategies (strategies related to family, school, education, motivation, and teaching methods), intervening conditions (value-related factors, technological factors, and social factors), and outcomes (individual and social outcomes). The integration of categories based on the relationships among them around the axis of academic ethics development formed a conceptual model reflecting the development of academic ethics among primary school students. Ultimately, attention to these phenomena proves effective in fostering the ethical growth of primary school students.

Keywords

conceptual model, development, academic ethics, students, primary education.

تصميم نموذج لنمو السلوكيات الأخلاقية التعليمية لدى طلاب المرحلة الابتدائية*

طراحی الگوی رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی

حمیده همّتی^۱ مرتضی امیدیان^۲ غلامحسین مکتبی^۳ منیژه شهینی ییلاق^۴

۱- طالبة مرحلة الدكتوراه في فرع علم النفس التربوي، جامعة الشهيد شمران، الأهواز - إيران.

h.hemati148@gmail.com

۲- أستاذ في جامعة الشهيد شمران، الأهواز - إيران (الكاتب المسؤول).

mailto:morteza_omid@scu.ac.ir

۳- أستاذ في جامعة الشهيد شمران، الأهواز - إيران.

ghmaktabi@scu.ac.ir

۴- أستاذة في جامعة الشهيد شمران، الأهواز - إيران.

m.shehniyailagh@scu.ac.ir

ملخص

يهدف البحث الحالي إلى تصميم نموذج لنمو الأخلاق التعليمية لدى طلاب المرحلة الابتدائية بناءً على نظرية البيانات المتجذرة، وقد تم استخدام الطريقة النوعية والنموذج النظامي وفقاً لنموذج كراصول ۲۰۱۲ لهذا الغرض. شارك في البحث متخصصون في مجال

***الاستناد إلى هذه المقالة:** حمیده؛ امیدیان، مرتضی؛ مکتبی، غلامحسین؛ شهینی ییلاق، منیژه (۲۰۲۵). تصميم نموذج

لنمو السلوكيات الأخلاقية التعليمية لدى طلاب المرحلة الابتدائية. دراسات في الأخلاق التطبيقية، ۱ (۷۹)، صص ۹-۴۰.

<https://doi.org/1022081/jf.2025.709362008>

□ نوع المقال: بحثي؛ الناشر: مركز الدعوة الإسلامية في حوزة قم (معهد العلوم والثقافة الإسلامية، أصفهان، إيران) © المؤلف

□ تاريخ الاستلام: ۲۰۲۵/۰۲/۰۱ • تاريخ التعديل: ۲۰۲۵/۰۳/۱۴ • تاريخ القبول: ۲۰۲۵/۰۳/۲۵ • تاريخ الإصدار: ۲۰۲۵/۰۸/۲۹

التعليم الابتدائي والأخلاق. كانت عينة البحث هادفة، وبعد اثنتي عشرة مقابلة، تم الوصول إلى التشيع النظري، واستمرت حتى ست عشرة مقابلة. تم فحص صلاحية (Validity) النتائج باستخدام طريقة مثلث التنظيم والتنسيق بين القائم بالمقابلة، والمستجيب، والمتخصص في البيانات الأساسية. أظهرت نتائج تحليل المعلومات النوعية المستخلصة من الترميز المفتوح والمحوري والاختياري أنه تم التعرف على ٤٠٦ بيانات القضية الأولية مع ٥١ مقولة فرعية و ٢١ مقولة رئيسية في إطار الأبعاد الستة. هذه الأبعاد هي: الظاهرة الرئيسية (نمو الأخلاق التعليمية)، الأسباب العليّة (العائلة، المدرسة، المعلم، وسائل الإعلام، التعلم بالملاحظة، محتوى المنهج)، الظروف السياقية (تقييم الاحتياجات، التعرف على الخلل، الفرص التحضيرية، الخصائص الفردية التحضيرية)، الإستراتيجيات (إستراتيجيات تتعلق بالعائلة، المدرسة، التعليمية، التحفيزية وإستراتيجيات تتعلق بالتدريس)، ظروف التدخل (عوامل القيم، العوامل التكنولوجية والعوامل الاجتماعية) والنتائج (فردية واجتماعية). إن توحيد المقولات حول محور نمو الأخلاق التعليمية - بناءً على العلاقات الموجودة بينها -، يشكل نموذجاً مفهوماً يعكس نموذج نمو الأخلاق التعليمية لدى طلاب المرحلة الابتدائية، وفي النهاية، فإن الانتباه إلى هذه الظواهر يؤثر في نمو الأخلاق التعليمية لطلاب المرحلة الابتدائية.

الكلمات المفتاحية

النموذج التصوري، النمو، الأخلاق التعليمية، الطلاب، المرحلة الابتدائية.

طراحی الگوی رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی*

حمیده همتی^۱ • مرتضی امیدیان^۲ • غلامحسین مکتبی^۳ • منیجه شهنی ییلاق^۴

۱- دانشجوی دکتری تخصصی روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

h.hemati148@gmail.com

۲- استاد دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران (نویسنده مسئول).

morteza_omid@scu.ac.ir

۳- استاد دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

ghmaktabi@scu.ac.ir

۴- استاد دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

m.shahnaiyailagh@scu.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر، طراحی الگوی رشد اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی براساس نظریه داده‌بنیاد است که بدین منظور از روش کیفی و مدل سیستماتیک، براساس مدل کرسول ۲۰۱۲ استفاده شد. شرکت‌کنندگان در پژوهش، متخصصان حوزه ابتدایی و اخلاق بودند. نمونه‌گیری هدفمند بود و پس از دوازده مصاحبه اشباع نظری به دست آمد و

***استناد به این مقاله:** حمیده، همتی، مرتضی؛ امیدیان، مرتضی؛ مکتبی، غلامحسین؛ شهنی ییلاق، منیجه (۱۴۰۴). طراحی الگوی رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی. مطالعات اخلاق کاربردی، ۱ (۷۹)، صص ۹-۴۰.

<https://doi.org/10.22081/jf.2025.709362008>

□ نوع مقاله: پژوهشی؛ ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم (پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، اصفهان، ایران) © نویسندگان

□ تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۲ □ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۲/۲۴ □ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۰۵ □ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۶/۰۷

تا شانزده مصاحبه ادامه پیدا کرد. بررسی اعتبار یافته‌ها با روش مثلث‌سازی و هماهنگی بین مصاحبه‌شونده، مصاحبه‌گر و متخصص داده‌بنیاد انجام شد. نتایج تحلیل اطلاعات کیفی حاصل از کدگذاری باز، محوری و گزینشی نشان داد ۴۰۶ گزاره مفهومی اولیه با ۵۱ مقوله فرعی و ۲۱ مقوله اصلی در قالب ابعاد شش‌گانه شناسایی شدند؛ این ابعاد عبارت‌اند از: پدیده اصلی (رشد اخلاق تحصیلی)، موجبات علی (خانواده، مدرسه، معلم، رسانه، یادگیری مشاهده‌ای، محتوای درسی)، شرایط زمینه‌ای (نیازسنجی، آسیب‌شناسی، فرصت‌های زمینه‌ساز، ویژگی‌های فردی زمینه‌ساز)، راهبردها (راهبردهای مربوط به خانواده، مدرسه، آموزشی، انگیزشی و راهبردهای مربوط به تدریس)، شرایط مداخله‌گر (عوامل ارزشی، عوامل فناورانه و عوامل اجتماعی) و پیامدها (فردی و اجتماعی). یکپارچه‌سازی مقوله‌ها بر مبنای روابط موجود بین آن‌ها، حول محور رشد اخلاق تحصیلی، شکل‌دهنده الگویی مفهومی است که الگوی رشد اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی را انعکاس می‌دهد و در نهایت، توجه به این پدیده‌ها در رشد اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی مؤثر است.

کلیدواژه‌ها

الگوی مفهومی، رشد، اخلاق تحصیلی، دانش‌آموزان، دوره ابتدایی.

مقدمه

تعریف اخلاق^۱ در روان‌شناسی موضوعی بحث‌انگیز است (ساویز و دیگران، ۱۳۹۹). اخلاق دربرگیرنده کارها، فعالیت‌های اجتماعی^۲، نیت‌ها^۳، هیجانات^۴ و قضاوت‌هایی^۵ است که به هدف، چگونگی انجام کارها و فعالیت‌های افراد بستگی دارد (Damon & Colby, 2015)؛ براین اساس، رفتار اخلاقی گستره‌ای از اعمال و رفتارهایی است که در جامعه موردپذیرش باشد (علیزاده و علیزاده دمی، ۱۳۹۹، نقل از Lind, 2005). درک مفهوم اخلاق و رفتار اخلاقی در زندگی تأثیرات زیادی دارد و تعاملات و روابط انسانی تحت تأثیر رفتار و باور اخلاقی افراد شکل می‌گیرد.

نظریه پردازان متعددی مانند پیاژه^۶ (۱۹۳۲)، کلبِرگ^۷ (۱۹۶۴)، گیلیگان^۸ (۲۰۱۴)، رست^۹ (۱۹۸۶) و وایت^{۱۰} (۲۰۰۰) معتقد به رشد اخلاقی هستند (Piaget, 1932; Steinberg, 2017; Gilligan, 2014)؛ همچنین، براساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا (Bandura, 1986)، یادگیری اخلاقی بر یادگیری فردی و رشد شخصیت تأثیر می‌گذارد.

یکی از محیط‌هایی که در شکل‌گیری اخلاق اثر دارد، مدرسه است و به این دلیل، دیوئی^{۱۱} معتقد بود در مدارس باید اخلاق را با شرایط جامعه و عواملی که باعث سعادت فرد می‌شود هم‌خوان کرد (آتشی و دیگران، ۱۳۹۹).

یکی از مهم‌ترین حوزه‌های اخلاقی در مدرسه، موضوع اخلاق مرتبط با آموزش و تحصیل است. مدرسه یکی از تأثیرگذارترین بافت‌های اجتماعی شدن در زندگی

- 1.ethics.
- 2.social actions.
- 3.intentions.
- 4.emotions
- 5.Judgments.
- 6.Piaget.
- 7.Kohlberg.
- 8.Gilligan.
- 9.Rest.
- 10.White.
- 11.Dewey.

دانش آموزان تلقی می شود (احمدی و دیگران، ۱۳۹۹)؛ لذا مدارس باید به رفتار اخلاقی تحصیلی دانش آموزان توجه ویژه‌ای داشته باشند (Fazli et al., 2018).

براساس نظریات و پژوهش‌های صورت گرفته، اخلاق تحصیلی، به‌شکلی کاملاً اختصاصی، پابندی و پیروی از ارزش‌هایی نظیر پرهیز از فریب کاری، تکیه بر تلاش و کوشش شخصی در کسب دستاوردهای تحصیلی، رعایت صداقت تحصیلی، درست کاری و متابعت از آموزه‌های انسانی و اخلاقی برای کسب دانش و علم را شامل می‌شود (گل‌پرور، ۱۳۹۴). به‌واسطه این ارزش‌ها، فرد ارزش‌های دیگری از جمله اجتناب از تقلب و سرقت ادبی، پابندی به استانداردهای اخلاقی، صداقت و دقت در پژوهش و نشر را در امور تحصیلی و علمی، سرلوحه کار خود قرار می‌دهد.

ازسوی دیگر، مطالعه آیورگا^۱ و همکارانش نشان داد بیش از ۷۰ درصد دانش آموزان رفتارهای غیراخلاقی نشان می‌دهند (Fazli et al., 2018, qtd. In Iorga et al., 2013)؛ به‌طور مثال، در چند سال گذشته سطح تقلب که یک رفتار غیراخلاقی است، در بین دانش آموزان افزایش یافته است (صادقی و دیگران، ۱۳۹۶).

این پدیده به‌عنوان یکی از عوامل مهم تهدیدکننده یادگیری فراگیران مطرح شده و اغلب در بین دانش آموزان و دانشجویان به‌اندازه‌ای فراگیر است که اکثر آن‌ها نوعی بی‌صداقتی تحصیلی را طی دوران تحصیل خود گزارش کرده‌اند (اینانلو و قمری، ۱۴۰۱) و این بی‌صداقتی علمی به مشکل رایج در تمام سطوح آموزشی تبدیل شده است (ایمانی و عابد سعیدی، ۱۳۹۴).

در بررسی پیشینه‌های مرتبط، دهقانی (Dehghani, 2020) عوامل مؤثر بر رشد اخلاق تحصیلی را انگیزش، تعاملات بین فردی، عملکرد معلمان و عوامل محیطی می‌داند. کیانی و رضایی شریف (۱۴۰۱) نشان دادند عوامل فردی، سازمانی، فراسازمانی و عوامل زمینه‌ای در توسعه اخلاق تحصیلی دانشجویان مؤثر است. ایندارتونو (Indartono, 2020) در یک پژوهش کیفی نشان داد انگیزه، خودکارآمدی، تاب‌آوری، فشار تیمی و محیط کلاسی

1. Iorga.

مشارکتی، بر رفتار اخلاقی تحصیلی دانش‌آموزان اثر دارد.

فیردائوس (Firdaus, 2019) نشان داد سطح تحصیلات، تأثیر زیادی بر رفتارهای اخلاقی افراد دارد. داراح (Darrah, 2022) نیز نشان داد توسعه رفتارهای اخلاقی از سنین کم شروع می‌شود و مدارس می‌توانند نقش مهمی در آن داشته باشند. تجزیه و تحلیل پیمایشی ماکائویی (Makaoui, 2022) نشان داد بحران ارزش‌های اخلاقی در مدرسه سرعت بیشتری گرفته است؛ بنابراین باید این بحران ضعف اخلاق تحصیلی را از ابتدا و از دوران ابتدایی بررسی کرد و راهکاری پیشگیرانه اندیشید (Nga et al., 2019)؛ زیرا رفتارهای غیراخلاقی دانش‌آموزان نوعی ضعف تعهد اخلاقی و بی‌مسئولیتی ایجاد می‌کند و این افراد در آینده نمی‌توانند به شیوه‌ای اخلاقی عمل کنند (Fazli et al., 2018). علاوه بر این، رفتار غیراخلاقی دانش‌آموز ممکن است باعث مشکلاتی برای معلمان شود و همچنین، تأثیر منفی بر یادگیری دارد (Domeova & Jindrova, 2013).

بسیاری از مدیران و معلمان از این شکایت دارند که به‌رغم اندرزهای اخلاقی که در کتب درسی دانش‌آموزان گنجانیده شده است و سخنانی که در خلال برنامه‌های صبحگاهی یا دیگر مراسم مدرسه برای آنان ایراد می‌شود و وجود اشعار و جملات زیبایی که با خط خوش بر درودیوار مدرسه برای جلب توجه شاگردان نوشته می‌شود، رفتارهایی مانند تقلب، دروغ‌گویی، بی‌اعتنایی به مقررات، خشونت و پرخاشگری در بسیاری از مدارس مشاهده می‌شود. در پژوهش عابدینی بلترک (۱۳۹۹) با عنوان «بررسی جایگاه تربیت اخلاقی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی» مشخص شد متأسفانه در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به تربیت اخلاقی آن‌طور که باید توجه نشده است.

در این دنیای غیراخلاقی، آموزش و پرورش تنها عامل هدایت نسل جدید به سمت بازپروری ارزش اخلاقی است (Firdaus, 2019).

مدرسه، پس از خانواده، مسئولیت ترویج هدفمند آگاهی‌ها و نگرش‌ها و درونی کردن رفتارهای اخلاقی را بر عهده دارد و تمامی عناصر موجود در مدرسه و روابط بین آن‌ها در رفتار اخلاقی دانش‌آموزان نقش دارند.

نوجوانی یکی از دوره‌های حساس و مهم رشد می‌باشد و مبحث اخلاق، رفتارهای اخلاقی و چگونگی شکل‌گیری آن در نوجوانان از مباحث اساسی روان‌شناسی است؛ بنابراین بهبود رفتارهای اخلاقی تحصیلی دانش‌آموزان می‌تواند به کاهش رفتارهای نامطلوب، افزایش همکاری و تعامل، بهبود عملکرد تحصیلی و توانمندی‌های اجتماعی دانش‌آموزان کمک کند. با این حال، مواجهه با مسائل آموزش اخلاق و ارزش‌ها نیز وجود دارد که نیازمند راهکارها و راهبردهای مناسب است.

مرور پیشینه، شکاف پژوهشی آشکاری را در مبحث رفتارهای اخلاقی تحصیلی نشان می‌دهد و بیشتر پژوهش‌ها به دانشجویان و موارد کمی به دانش‌آموزان دوره ابتدایی اختصاص یافته است.

همان‌طور که مشخص است انجام یک پژوهش کیفی درباره بهبود و رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی در دانش‌آموزان ضرورت دارد تا بتوان براساس آن، تدابیر درستی اندیشید؛ زیرا با بررسی عوامل مؤثر از نظر متخصصان، این امکان به دست‌اندرکاران داده می‌شود که مداخلاتی را از طرف وزارت آموزش و پرورش برای بهبود رفتارهای اخلاقی تحصیلی دانش‌آموزان در نظر بگیرند، برنامه‌ها و کتب درسی از نظر توجه به رفتارهای اخلاقی موشکافانه و منتقدانه بررسی شوند، معلمان، مشاوران و حتی والدین بتوانند دید تازه‌ای در رفتار با دانش‌آموز داشته باشند و در صورت شیوع رفتارهای اخلاقی تحصیلی در جامعه مورد بررسی، مداخلات پیشگیرانه‌ای انجام شود.

همچنین، شرایط و محیط اجتماعی هر کشور، نیازهای خاص خود را طلب می‌کند و ضرورت دارد الگوهای رشد اخلاق تحصیلی براساس شرایط خاص جمهوری اسلامی ایران و بافت اجتماعی موجود پیشنهاد شوند؛ بنابراین پژوهش حاضر بر آن است به این سؤال پاسخ دهد که: الگوی مناسب رشد اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی چیست؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر جهت‌گیری، اکتشافی و از نظر هدف، کاربردی است. نوع پژوهش کیفی است و در آن از روش داده‌بنیاد استفاده شده است.

این پژوهش برای تعیین عوامل و شرایط مؤثر بر رشد اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی صورت گرفته و بر آن است از طریق بهره‌گیری از نظرات متخصصان حوزه اخلاق به الگویی برای رشد اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان این دوره دست یابد. محیط پژوهش شامل تمام کارشناسان و متخصصان دارای مدرک کارشناسی ارشد و دکتری در رشته‌های روان‌شناسی و مشاوره است که آشنا به مدارس ابتدایی بوده‌اند.

در پژوهش حاضر، محققان با استفاده از روش نمونه‌گیری نظری، با شانزده نفر از متخصصانی که در زمینه ابتدایی مطالعه داشته‌اند، مصاحبه‌های عمیق انجام دادند. پژوهشگران در این پژوهش تا جایی که تمام مقوله‌ها اشباع شوند، به گردآوری داده‌ها ادامه دادند.

بدین منظور، ابتدا محققان با مراجعه به فردی کلیدی، فرایند مصاحبه را شروع کردند و در ادامه، مصاحبه‌شوندگان، متخصصان خبره بعدی را برای مصاحبه معرفی کردند. مصاحبه‌ها تا آنجا ادامه پیدا کرد که احساس شد پاسخ‌های به‌دست آمده در مصاحبه‌های جدید با پاسخ‌های مصاحبه‌های قبلی شباهت دارد و مقوله جدیدی به یافته‌ها اضافه نمی‌شود (مصاحبه‌ها به اشباع نظری رسیدند).

افراد انتخاب‌شده در این پژوهش برای مصاحبه شانزده تن از متخصصان و صاحب‌نظران رشته‌های روان‌شناسی و مشاوره بودند که دامنه سنی ۲۸ تا ۶۴ داشتند. پنج نفر از مصاحبه‌شوندگان مرد و یازده نفر زن بودند (جدول ۱).

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان

ردیف	جنسیت	تحصیلات	حوزه تخصصی
۱	مرد	دکتری تخصصی علوم تربیتی	دانشیار دانشگاه شهید چمران اهواز
۲	مرد	دکتری تخصصی علوم تربیتی	دانشیار دانشگاه شاهد تهران
۳	مرد	دکتری فلسفه تعلیم و تربیت	دانشیار دانشگاه یزد
۴	مرد	دکتری روان‌شناسی تربیتی	استادیار دانشگاه فرهنگیان یزد
۵	مرد	دکتری روان‌شناسی تربیتی	استادیار دانشگاه فرهنگیان یزد
۶	زن	دکتری روان‌شناسی	دانشیار دانشگاه تهران
۷	زن	دکتری روان‌شناسی تربیتی	مدرس دانشگاه فرهنگیان تهران در حوزه ابتدایی
۸	زن	دکتری مشاوره عمومی	مدرس دانشگاه فرهنگیان یزد در حوزه ابتدایی
۹	زن	دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی	مدرس دانشگاه آزاد یزد در حوزه ابتدایی
۱۰	زن	دکتری روان‌شناسی تربیتی	مدرس دانشگاه فرهنگیان یزد در حوزه ابتدایی
۱۱	زن	کارشناسی‌ارشد روان‌شناسی تربیتی	مشاور تخصصی و مدیر مدرسه ابتدایی
۱۲	زن	کارشناسی‌ارشد راهنمایی و مشاوره	مشاور تخصصی و شاغل در حوزه ابتدایی
۱۳	زن	دکتری روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شیراز	مشاور تخصصی و شاغل در حوزه ابتدایی
۱۴	زن	دکتری روان‌شناسی عمومی	مشاور تخصصی و شاغل در

ردیف	جنسیت	تحصیلات	حوزه تخصصی
		دانشگاه سمنان	حوزه ابتدایی
۱۵	زن	دانشجوی دکتری روان‌شناسی عمومی دانشگاه تهران	آموزگار ابتدایی و مشاور تخصصی
۱۶	زن	دانشجوی دکتری مشاوره و راهنمایی	آموزگار ابتدایی و مشاور تخصصی

برای حصول اطمینان از استحکام یافته‌ها و بازنمایی درست پژوهشگر از تجربیات مشارکت کنندگان پژوهش، از مثلث‌سازی (سه‌سویه‌سازی) منابع گردآوری داده‌ها^۱ استفاده شد؛ طی آن سعی شد از دو منبع داده یعنی استادان حوزه اخلاق و صاحب‌نظران دانشگاهی (استادان و صاحب‌نظران دانشگاه‌های تهران، یزد و شهید چمران اهواز) برای گردآوری داده‌ها استفاده شود؛ به‌منظور اطمینان از صحت و ثبات کدگذارها از سه عامل زیر استفاده شد: (۱) بازبینی فرایند تحلیل داده‌ها و نتایج آن‌ها توسط دیگران^۲ حاضر در مراحل پژوهش (به این منظور فرایند تحلیل و شیوه کدگذاری داده‌ها برای بازبینی و اعمال نظر در اختیار استادان حاضر در تیم پژوهشی قرار گرفت و نظرات آن‌ها در فرایند تحلیل و کدگذاری‌ها اعمال گردید)؛ (۲) بازگرداندن نتایج به مشارکت کنندگان^۳ (در این روش، نتایج حاصل از کدگذارها در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت و از آنان خواسته شد ضمن مطالعه و بازبینی نتایج ارائه‌شده، نظرات خود را درخصوص دقت و صحت نتایج و برداشتی که محقق از کلام آن‌ها داشته است، ابراز کنند).

در این مرحله براساس نظرات مصاحبه‌شوندگان اصلاحات لازم در نتایج اعمال گردید)؛ (۳) توافق بین دو کدگذار^۴ (پژوهشگر و همکار تحقیق، چهار مصاحبه را

1. data source triangulation.

2. peer debriefing.

3. member checking.

4. inter-coder reliability inter-coder reliability.

کد گذاری کردند که ۳۷۴ کد به دست آمد. از این میان، دو کد گذار در ۱۳۸ کد توافق و در ۳۲ کد اختلاف داشتند.

در نهایت، با استفاده از فرمول درصد توافق بین دو کد گذار، میزان توافق بین آن‌ها ۷۳/۰ درصد به دست آمد).

همچنین، طی مطالعه ملاحظات اخلاقی مانند گمنام ماندن شرکت کنندگان، محرمانه ماندن اطلاعات، داشتن حق کناره گیری از پژوهش و کسب رضایت آگاهانه مشارکت کنندگان رعایت شد.

یافته‌ها

پژوهش حاضر به دنبال بررسی الگوی رشد اخلاق تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی براساس نظریه داده بنیاد بود.

پژوهشگران با استفاده از اطلاعات کیفی از کد گذاری باز، محوری و گزینشی، ۴۰۶ گزاره مفهومی اولیه با ۵۱ مقوله فرعی و ۲۱ مقوله اصلی در قالب ابعاد شش گانه مدل پارادایمی شناسایی کردند: پدیده اصلی (رشد اخلاق تحصیلی)، موجبات علی (هفت مقوله)، راهبرد (پنج مقوله)، شرایط زمینه‌ای (چهار مقوله)، شرایط محیطی (سه مقوله) و پیامدها (دو مقوله).

در ادامه به این ابعاد پرداخته می‌شود. نتیجه مرحله کد گذاری محوری، دستیابی به الگوی پارادایمی مطالعه بود. با توجه به سؤالات پژوهش، خلاصه مسیر کد گذاری به طور عینی و مشخص در قالب جدول ۲ ارائه می‌شود:

جدول ۲: کدگذاری محوری

کد مفهومی	مقوله فرعی	مقوله اصلی
تربیت مقتدرانه فرزند تربیت صحیح فرزند و آموزش فرزندپروری چگونگی موضع گیری والدین در قبال یک موضوع واحد کمال گرایی منفی خانواده ها توجه به ویژگی های شخصیتی	سبک فرزندپروری والدین افراط و تفریط در رفتار والدین ویژگی های شخصیتی والدین	خانواده
اختصاص ندادن زمان برای رشد فضیلت های اخلاقی ایفای صحیح نقش معلمی فعال بودن مشاور مدرسه و معاونان پرورشی	نقص در آموزش فضیلت های اخلاقی نقش مشاور و معلم	مدرسه
رعایت اخلاق حرفه ای در حرفه معلمی استرس و فشارهای تدریس؛ عامل اصلی تقلب	مهارت های معلم استرس و فشارهای تدریس	معلم
تأثیر رفتار دوستان تأثیر هم سالان متقلب توجه به ویژگی های فردی دانش آموز مانند هوش ایجاد فضاهای یادگیری گروهی	هم سالان ویژگی های فردی دانش آموز تعاملات گروهی	دانش آموز
جذابیت و تأثیر کلیپ های فضای مجازی وفور راحت طلبی دانش آموز و کپی برداری در کلاس برخط	وجود ترندهای تقلب در فضای مجازی وجود کلاس های برخط	رسانه
الگو برداری خصوصیت های اخلاقی و حتی نقاط منفی اخلاقی	الگوهای موجود در خانواده، الگوهای موجود در مدرسه،	یادگیری مشاهده ای

جدول ۲

کد مفهومی	مقوله فرعی	مقوله اصلی	
از خانواده نحوه رفتار و الگوسازی آموزگار الگوپذیری بسیار از هم سالان یادگیری از الگوهای منفی ناهماهنگی گفتار و عمل متخصصان و توصیه کنندگان	هم سالان، الگوهای منفی		
نبود محتوای متمرکز بر اخلاق تحصیلی	غنی نبودن محتوای آموزشی و پرورشی	محتوای درسی	
انتخاب دوست با معیارهای صحیح و هدفمند تأثیر جو حاکم بر جامعه بر تقلب کردن و پارتی بازی تأثیرپذیری بچه ها از بافت نظام اجتماعی پُر حجم بودن کتاب های درسی	روابط بین فردی محیط اجتماعی موانع مدرسه ای	عوامل اجتماعی	عوامل محیطی
تأثیر مثبت و منفی فضای مجازی تأثیر مخرب تبلیغات تلویزیونی غلط	فضای مجازی رسانه های ارتباط جمعی	عوامل فناورانه	
ایجاد جو مثبت و همدلانه با دانش آموز توسط معلم و مسئولان مدرسه واقف بودن مسئولان مدرسه به اصول اخلاقی	رفتار حرفه ای آموزگاران و مسئولان مدرسه	عوامل ارزشی	
لزوم آگاهی مربیان و معلمان و والدین از نیازهای کودکان در سنین مختلف توجه به نیازهای عاطفی فرزندان در کنار نیازهای درسی	نیازسنجی در مدرسه و خانواده	نیازسنجی	عوامل بینای

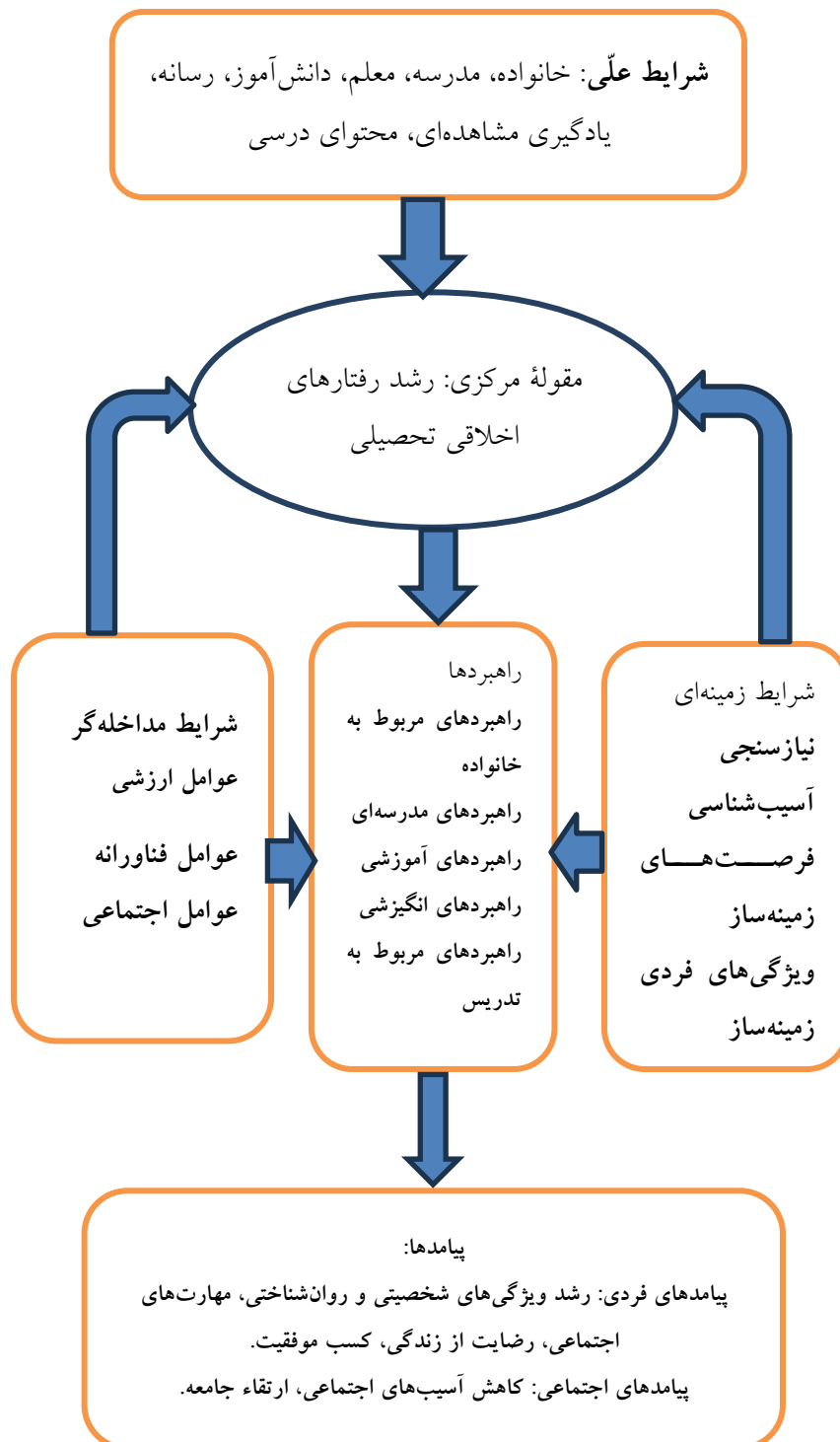
کد مفهومی	مقوله فرعی	مقوله اصلی	
بررسی علل بی‌مسئولیتی‌ها، بی‌نظمی‌ها، تقلب و اهمال‌کاری وجود مشاوران کاردان در مدرسه برای شناسایی مشکلات و رفتارهای اخلاقی تحصیلی	آسیب‌شناسی	آسیب‌شناسی	فرصت‌های زمینه‌ساز
برگزاری کارگاه‌های اخلاق حرفه‌ای و آموزش اصول اولیه روان‌شناسی به معلمان و مسئولان مدرسه توافق و هماهنگی مدرسه، خانواده و دانش‌آموز حرکت خانواده در حوزه اخلاقی و تحصیلی در امتداد مدرسه فضای سالم آموزشی و تربیتی	دوره‌های آموزشی عملیاتی برای معلمان تعامل خانه و مدرسه ایجاد محیط مناسب در مدرسه و خانواده		
توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموز لزوم شروع آموزش‌ها از درون خود بهره‌گیری از معنویات و احادیث درباره دروغ‌گویی، تقلب الگو قراردادن شخصیت‌های مهم و برجسته	ارتقاء فردی رشد دینی و اخلاقی	ویژگی‌های فردی زمینه‌ساز	
توجه به دانش‌آموز نداشتن توجه صرف به رشد شناختی و جسمی نظارت دیرادور و هدفمند والدین و اولیای مدرسه نقش و نظارت خانواده در هدایت	توجه به تمام ابعاد وجودی فرزندان نظارت خانواده‌ها	راهنمادهای مربوط به خانواده	خانواده

کد مفهومی	مقوله فرعی	مقوله اصلی
دوستی‌ها		
درگیر کردن دانش‌آموزان در برنامه‌های مدرسه طراحی کارهای جمعی با هدف رشد فضایل اخلاقی ارائه نمونه‌های موفق اخلاقی در قالب داستان برگزاری جلسات مشاوره برای دانش‌آموز با هدف ارتقاء اخلاق تحصیلی ایجاد یک تشکل انجمن اولیا و مربیان پویا	آگاه‌سازی و درگیری دانش‌آموزان وجود مشاور در مدرسه آگاه‌سازی خانواده	راهنمایی‌های مدرسه‌ای
آموزش اخلاق تحصیلی، مهارت‌های تحصیلی، دوست‌یابی، مدیریت فضای مجازی ارتباط مؤثر با فرزند	آموزش دانش‌آموزان آموزش خانواده	راهنمایی‌های آموزشی
رشد فضیلت‌های اخلاقی با نمایش، داستان و... ارائه تکالیف متناسب توجه به مشارکت تمام اعضای گروه در کارهای گروهی	روش تدریس فعال کار گروهی ارائه تکالیف متناسب	راهنمایی‌های مربوط به تدریس معلم
بودن بی‌قید و شرط معلم با دانش‌آموز پرهیز از آزمون‌های مقایسه‌ای مخرب گفتن پیام‌های مثبت الگو قرار دادن دانش‌آموز با اخلاق توجه به نیازهای اولیه روان‌شناختی	استفاده از انگیزش درونی انگیزش بیرونی تمرکز بر نیازهای دانش‌آموز	راهنمایی‌های انگیزشی

کد مفهومی	مقوله فرعی	مقوله اصلی	
و هیجانی			
افزایش اعتماد به نفس، منظم بودن، صادق بودن افزایش یادگیری تأثیر در رفتار اجتماعی احساس رضایتمندی افراد موفقیت دانش‌آموزان در آینده	رشد ویژگی‌های شخصیتی و روان‌شناختی، مهارت‌های اجتماعی، رضایت از زندگی، کسب موفقیت	پیامدهای فردی	پیامدها
شکل‌گیری رفتار درست دانش‌آموزان در بزرگسالی کاهش ناهنجاری‌های اخلاقی اجتماعی و بدرفتاری جامعه روبه پیشرفت	کاهش آسیب‌های اجتماعی ارتقاء جامعه	پیامدهای اجتماعی	

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر از روش کیفی با رویکرد نظریه زمینه‌ای استراوس و کرین استفاده شد. نتایج تحلیل داده‌های کیفی به دست آمده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، طراحی الگوی پارادایمی عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای اخلاقی تحصیلی دانش‌آموزان بود. برای استخراج یافته‌ها از روش کدگذاری نظام‌مند بهره گرفته شد.

«موجبات علی» وقایعی هستند که بر پدیده‌ها اثرگذار هستند (استراوس و کرین، ۱۳۹۵، ص ۹۸). براساس دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش، هفت طبقه اصلی به عنوان موجبات علی شناسایی شدند که عبارت‌اند از: خانواده، مدرسه، معلم، دانش‌آموز، رسانه، یادگیری مشاهده‌ای و محتوای درسی.

اولین گام برای رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی از درون محیط خانواده برداشته می‌شود. والدین با نحوه مواجهه با خطاها و موفقیت‌های فرزندشان، استقلال‌دادن به او، با تنبیه و تشویق‌ها در حال پرورش شخصیت دانش‌آموز هستند.

اگر والدین مهارت‌های فرزندپروری را آموزش دیده باشند، به راحتی می‌توانند فرزندپذیری مسئولیت‌پذیر و قانونمند تربیت کنند. همچنان که والدین-جارز و پرز-د-لما (Valdez-Juárez & Pérez-de-Lema, 2023) نشان دادند فرزندان ناسازگار و محروم از خانواده و فرزندان خانواده‌های پُر کشمکش، نمرات کمتری در بی‌صدافتی تحصیلی می‌گیرند؛ بنابراین، اگر روابط درون خانواده براساس احترام، انتخاب، آزادی و تصمیم‌گیری باشد، شرایط مناسبی برای بروز رفتارهای اخلاقی تحصیلی درست در فرزندان به وجود می‌آید (سبزیان و گراوند، ۱۴۰۲).

یکی دیگر از عوامل علی به دست آمده در بهبود رفتارهای اخلاقی تحصیلی نقش مدرسه، معلم و مشاور مدرسه است. دور نگه داشتن دانش‌آموزان از فردگرایی، مسئولیت‌دادن به تمام دانش‌آموزان و ارائه تکالیف متناسب با ویژگی‌های دانش‌آموز از جمله راهکارهایی است که معلم می‌تواند برای رشد اخلاق تحصیلی به کار بندد. مشاور مدرسه به عنوان رابطی بین معلم، کارکنان مدرسه و خانواده می‌تواند روندهای غلط

شکل‌گیری شخصیتی دانش‌آموز را اصلاح کند. همچنین، با توجه به تأثیرات مثبتی که فعالیت‌های گروهی و تعامل با هم‌سالان در پرورش اخلاق تحصیلی دارند، ترتیب‌دادن چنین اقداماتی در مدارس و محیط‌های آموزشی می‌تواند به بهبود توانایی‌های اجتماعی دانش‌آموزان کمک کند.

ازسوی دیگر، بودن ترفندهای تقلب و زرنگی کردن در فضای مجازی و وجود کلاس‌های برخط نیز مسبب رفتارهای اخلاقی تحصیلی است. بررسی جانک و همکاران (Janke et al., 2021) نشان می‌دهد دانش‌آموزان به اذعان خودشان در آزمون‌های برخط، بیش از آزمون‌های حضوری مرتکب تقلب شده‌اند.

دومین گروهی که پس از خانواده بیشترین تأثیر را بر روند شکل‌گیری شخصیت دانش‌آموزان می‌گذارد، الگوهای موجود در مدرسه است. مشاهده رفتارهای اخلاقی معلم، دوستان و هم‌کلاسی‌ها، به‌عنوان الگو، یکی از عوامل اصلی یادگیری رفتارهای اخلاقی است. لایورمن و کارابنیک (Lauermann & Karabenick, 2013) می‌گویند: رفتارهای اخلاقی معلمان و هم‌سالان، مهارت‌های آموزشی، سلامت روانی، عملکرد و یادگیری دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ چون دانش‌آموزان بسیار الگوپذیر و مقلد هستند و به‌راحتی از افرادی که موردپسندشان واقع شوند، تقلید می‌کنند.

«شرایط محیطی» یا مداخله‌گر، شرایطی هستند که موجبات علی را تخفیف یا به‌نحوی تغییر می‌دهند (استراوس و کرین، ۱۳۹۵، ص ۱۰۰) و شامل عوامل ارزشی، عوامل فناورانه و عوامل اجتماعی می‌شوند. عوامل ارزشی شامل رفتار حرفه‌ای آموزگاران و مسئولان مدرسه هستند و بر سرعت رشد رفتارهای اخلاقی تأثیر بسزایی می‌گذارند.

قانون‌گذاری‌های صحیح و معقولانه و انتظار دائم برای انجام تمامی آن‌ها، یکی از راه‌های افزایش انگیزه افراد برای مسئولانه عمل کردن است؛ زیرا در این شرایط، تمام افراد جامعه به‌صورت برابر در مقابل قانون قرار می‌گیرند و موظف به انجام‌وظیفه می‌شوند. چنانچه شرایطی را تصور کنیم که در آن بی‌عدالتی، تقلب، استفاده از رابطه‌ها و پارتی‌بازی برای ورود به مشاغل وجود داشته باشد، با گذشت زمان انگیزه افراد جامعه

برای مسئولانه و اخلاقی عمل کردن کاهش می‌یابد. این شرایط برای دانش‌آموزان نیز صادق است. هنگامی که دانش‌آموز در قبال تلاش‌هایی که برای انجام صحیح تکالیف و مسئولیت‌های محول شده، هیچ پاداشی دریافت نکند و حتی با کسانی که از زیر بار مسئولیت شانه خالی کرده‌اند یکسان تلقی شود، به تدریج انگیزه رفتارهای اخلاقی صحیح در او خاموش می‌شود.

عوامل فناورانه، فضای مجازی و رسانه‌های جمعی را در بر می‌گیرد. فضای مجازی، حقیقتی انکارناپذیر است. در عصر جدید، پیشرفت چشمگیر فناوری‌های مجازی همه را به خود خیره و مشتاق ساخته است؛ بنابراین، نمی‌توان دانش‌آموزان را مستثنا دانست و آن‌ها را از بهره‌گیری از فضای مجازی منع کرد. آنچه معقول است نظارت بر نحوه استفاده و محتوایی است که در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد. همان‌گونه که فناوری‌های مجازی می‌تواند موجب رشد و تعالی شود، استفاده ناصحیح از آن می‌تواند به حیطة اخلاق و انسانیت آسیب بزند.

عوامل اجتماعی شامل روابط بین فردی، محیط اجتماعی و موانع مدرسه‌ای می‌باشد. تأثیرپذیری از بافت جامعه بر هیچ کس پوشیده نیست. چنانچه جو حاکم بر جامعه، وظیفه‌شناسی و رفتارهای اخلاقی باشد، افراد جامعه به این سو کشیده می‌شوند و اگر فضای جامعه را مسئولیت‌گریزی، بی‌صدافتی و اهمال‌کاری پُر کرده باشد، افراد جامعه نیز به همان سو حرکت می‌کنند.

حجم زیاد کتب درسی و افزایش جمعیت کلاس، دو مانع بر سر راه معلمان هستند. زیادبودن تعداد دروس و مباحث بسیار هر درس موجب می‌شود معلم بخش عمده‌ای از زمان خود را صرف آموزش مباحث درسی کند و برای انجام کارهای مشارکتی، گروهی و فعالیت‌هایی که موجب رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی می‌شود با کمبود زمان مواجه شود. از طرف دیگر، زیادبودن تعداد دانش‌آموزان کلاس موجب می‌شود رابطه عاطفی کمتری بین دانش‌آموز و معلم شکل گیرد؛ با این حال، باید توجه داشت که این دو عامل نباید بهانه‌ای برای مسئولیت‌گریزی مسئولان آموزشی شود.

در پاسخ به سؤال سوم، «شرایط زمینه‌ای» مورد نیاز برای پرورش و بهبود رفتارهای اخلاقی تحصیلی در چهار مقوله اصلی نیازسنجی، آسیب‌شناسی، ایجاد فرصت‌های زمینه‌ساز و ویژگی‌های فردی زمینه‌ساز دسته‌بندی شدند.

بررسی، سنجش و ارضای به‌موقع و منطقی نیازهای دانش‌آموز، یکی از زیرساخت‌های مورد نیاز در رشد رفتارهای اخلاقی تلقی می‌شود. نیازها ابتدا باید در خانواده بررسی گردد. آگاهی داشتن از نیازهای روانی، عاطفی، جسمی و... در دوره‌های مختلف رشد موجب می‌گردد با دانش‌آموزان و نوجوانان به‌نحو شایسته‌تری رفتار شود. بررسی و سنجش نیازهای دانش‌آموزان در دوره ابتدایی باید در مدرسه و توسط معلم، مشاور و... صورت پذیرد و سپس، به کمک خانواده به ارضای این نیازها پرداخته شود. خانواده آگاه و دانا با عنایت به اینکه فرزندش خانه‌ای دیگر به نام مدرسه دارد، ارتباط خود را به‌طور مؤثر با مدرسه و اولیای آن حفظ می‌کند و به طرق مختلف فرزند خود و سیر رشد او را زیر نظر می‌گیرد.

ازسوی دیگر، جدا از کارهایی که انجام می‌شود تا افراد جامعه و حس رفتارهای اخلاقی آن‌ها تغییر کند، ابتدا باید نگاهی به خود انداخت، تغییر دادن افکار، نگرش‌ها و... خود بسیار آسان‌تر از تغییر دادن دیگران است (صاحبی و دیگران، ۱۳۹۴).

همان‌طور که گفته شد، وجود انگیزه و پاداش می‌تواند موجب بهبود عملکردها شود و افراد را به سمت اخلاقی عمل کردن سوق دهد؛ اما باید دانست که زندگی انسانی با زندگی دیگر موجودات تفاوت‌های اساسی دارد. این اشرف مخلوقات دارای خصایل انسانی و وجدان است که در موجودات دیگر وجود ندارد. رشد فضایل اخلاقی، بیدارسازی وجدان‌ها، کسب رضایت الهی در کارها، توجه به آموزه‌های دینی و... موجب می‌گردد تا انسان صرفاً برای دریافت تقویت و کسب شهرت به عمل نپردازد.

«راهربرها» برای اشاره به روش‌های راهبردی و چگونگی مدیریت موقعیت‌ها توسط افراد در رویارویی با مسائل مطرح می‌شود (استراوس و کرین، ۱۳۹۵، ص ۵۵). راهبردهای مربوط به خانواده راهکارهایی هستند که مانند نقشه راه، در خدمت اعضای خانواده قرار

می‌گیرند. والدین باید بدانند که توجه و اهمیت دادن به دانش‌آموز موجب تسریع در رشد رفتارهای اخلاقی می‌گردد. در بین اعضای خانواده پررنگ‌ترین نقش را برای تربیت دانش‌آموز، پدر و مادر ایفا می‌کنند. آن‌ها با نحوه رفتار خود با دانش‌آموز، نحوه مواجهه با خطاها و موفقیت‌های او، استقلال دادن به او، تنبیه و تشویق او و... در حال پرورش شخصیت او هستند؛ چنان‌که نتایج مطالعات سبزیان و دیگران (۱۳۹۸)، رابطه محیط خانواده را با مسائل تحصیلی فرزندان تأیید می‌کند.

راهبردهای مربوط به مدرسه نیز همان نقشه‌ای است که کارکنان مدرسه باید در دست داشته باشند تا به‌درستی در این مسیر حساس و مهم گام بردارند. گلاس (۱۳۸۴، ص ۱۵۲) می‌گوید: «همه مدارس باید قسمتی از برنامه خود را به آموزش حس رفتارهای اخلاقی اختصاص دهند؛ و گرنه بسیاری از دانش‌آموزان نخواهند توانست به هویت موفق دست یابند».

به همین منظور، توجه به تفاوت‌های هر فرد در نحوه رفتار با او، میزان انتظاراتی که از او وجود دارد، مسئولیت‌هایی که به او واگذار می‌شود و... باید متفاوت باشد. آموزش دانش‌آموزان، خانواده و معلمان نیز باید در رأس کار قرار گیرد. آموزش، یکی از بهترین راهبردهای یاددهی-یادگیری است. پژوهش‌ها نشان می‌دهد برای رشد رفتارهای اخلاقی در دانش‌آموزان مدارس ابتدایی باید آموزش را از درون خانواده آغاز کرد.

از آنجا که هدف اصلی این پژوهش، دانش‌آموزان هستند، در نظر گرفتن آموزش‌های ویژه رفتارهای اخلاقی برای گروه هدف، کاری بیهوده تلقی می‌شود که راه به مقصد نمی‌برد. هم‌زمان با سیر آموزشی مناسب که در آن والدین به‌خوبی آموزش داده می‌شوند و با وظایف خود آشنا می‌شوند، باید به سراغ فرزندان هم رفت و علاوه بر آموزش مهارت‌های زندگی، آموزش‌های ویژه مرتبط با رفتارهای اخلاقی را هم به آن‌ها داد.

یکی دیگر از گروه‌هایی که باید آموزش ببینند، معلمان هستند. غنی‌سازی و ارتقاء کلاس‌های ضمن خدمت و افزایش سواد معلمان، رفع نواقص علمی و اصلاح مشکلات روحی، آگاهی از روش‌های صحیح رفتار با دانش‌آموزان و ویژگی‌های سنی آن‌ها گامی

بسیار مؤثر برای کمک به رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی در دانش آموزان است. تدریس های خلاق و هدفمند، دادن تکالیف مهارت محور، رشد فضیلت های اخلاقی با نمایش، پروژه های اجتماعی، نمایش فیلم های اخلاقی، داستان گویی، داستان نویسی، کار گروهی و تقویت تعامل، فراهم کردن فضای گفت و گو و آموزش رقابت سازنده، از وظایف معلمان برای ارتقاء رفتارهای اخلاقی تحصیلی است.

راهبردهای مدرسه ای شامل تمام فعالیت هایی است که در مدرسه و با همراهی مسئولان مدرسه به خصوص معاونان و مشاوران انجام می شود؛ مانند ارائه آموزش ها در صف صبحگاه، ارائه نکات تربیتی و اخلاقی از طریق بوردهای راهروی مدارس، تشکیل گروه های آموزشی و فرهنگی، ارائه اطلاعیه ها و دفترچه های آموزشی به دانش آموزان و اولیا، بهره گیری از معنویات و بیان احادیثی در مذمت دروغ گویی، تقلب و... در وقت نماز و بسیاری از کارهای خلاقانه دیگر.

از سوی دیگر، انگیزه، محرکی است برای عملکرد بهتر و بیشتر؛ بنابراین در رشد رفتارهای اخلاقی نیز باید راهبردهایی برای افزایش انگیزه دانش آموزان در نظر گرفته شود. تشویق دانش آموز نمونه اخلاقی، تشویق گروهی و بازخورد سازنده در مقابل رفتارهای دانش آموزان، از راهکارهای افزایش انگیزه درونی می باشد.

هم زمان با درونی سازی ارزش رفتارهای اخلاقی در دانش آموزان باید آن ها را با جوایز، هدایا و پاداش های مطلوب به این امر ترغیب کرد؛ چراکه دانش آموزان به هدیه گرفتن علاقه بسیاری دارند و ویژگی های ذهنی و جسمی آن ها در این دوران، ما را ملزم می کند در کنار ایجاد انگیزه های درونی، از انگیزه های بیرونی هم استفاده کنیم. آندرمین و کوئنکا (Anderman & Koenka, 2017) رابطه تقلب تحصیلی با انگیزش تحصیلی را بررسی کردند و معتقدند با افزایش انگیزش تحصیلی از طریق روش های تدریس مناسب می توان گرایش به تقلب تحصیلی را در دانشجویان کم کرد.

«پیامدها» وقتی به وجود می آید که راهبردهای معینی در پاسخ به مسئله ای انتخاب شود

(استراوس و کریین، ۱۳۹۵، ص ۱۱۰).

یکی از پیامدهای فردی بهبود رفتارهای اخلاقی تحصیلی، رشد ویژگی‌های شخصیتی و روان‌شناختی شامل قدرت تصمیم‌گیری، عزت‌نفس، خودکارآمدی، وظیفه‌شناسی، خودآگاهی، خودکنترلی، نظم و داشتن حس استقلال می‌باشد؛ همچنین افزایش مهارت‌های اجتماعی، لذت‌بردن از زندگی و کسب موفقیت از جمله نمودهایی است که بخش زیادی از آن در گرو رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی است. دسته‌ای دیگر از پیامدهای رشد رفتار اخلاقی تحصیلی، اجتماعی و مربوط به جامعه‌ای است که در آن زندگی می‌کنیم و ابعاد مختلفی شامل کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقاء جامعه را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. رشد رفتارهای اخلاقی تحصیلی در فرد می‌تواند موجب ارتقاء تمام موارد یادشده گردد.

از محدودیت‌های این پژوهش، نبود تنوع منطقه‌ای و تخصصی به دلیل نوع پژوهش بود. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی از گروه‌های کانونی برای این بخش استفاده شود. از دیگر محدودیت‌های این پژوهش، مانند هر روش کیفی، ممکن نبودن تعمیم نتایج است؛ به همین دلیل پیشنهاد می‌شود الگوی طرح‌شده با روش کمی آزموده شود.

کتابنامه

آتش، فلکناز، سیدهاشم گلستانی و محمدرضا شمشیری (۱۳۹۹)، «کاربرد دلالت‌های فلسفی و تربیتی جان دیوئی برای مدیران آموزشی»، *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، دوره ۱۱، ش ۴۳، ص ۳۳۳-۳۳۸.

احمدی، حسن، شهرام بیگ‌زاده و مهناز شهامت (۱۳۹۹)، «شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر تحمل و احترام به افکار دیگران و اخلاق و ادب در محیط مدرسه مطالعه موردی»، *مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، دوره ۱۷، ش ۳۸، ص ۳۸-۳۹.

10.22111/jeps.2020.5594

استراوس، انسلم و جولیت کرین (۱۳۹۵)، *مبانی پژوهش کیفی: فنون و مرحله‌های تولید نظریه زمینه‌ای*، ترجمه ابراهیم افشار، چاپ ششم، تهران: نشر نی.

ایمانی الهام و ژیلا عابد سعیدی (۱۳۹۴)، «مروری بر انواع تقلب در انجام پژوهش‌های پرستاری و راهکارهای مقابله با آن»، *پژوهش پرستاری ایران*، دوره ۱۰، ش ۱، ص ۷۶-۸۵.

اینانلو، مهدی و محمد قمری (۱۴۰۱)، «پیش‌بینی سازگاری تحصیلی براساس راهبردهای مقابله‌ای و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان»، *آموزش و ارزشیابی*، دوره ۱۴، ش ۵۵، ص ۳۴-۳۹.

<https://doi.org/10.30495/jinev.2021.1881389.2053>

ساویز، مرضیه، الهه حجازی، غلامعلی افروز و کیوان صالحی (۱۳۹۹)، «مفهوم اخلاق از دیدگاه نوجوانان ایرانی: یک مطالعه پدیدارشناسی»، *روان‌شناسی تربیتی*، سال ۱۶، ش ۵۶، ص ۱۱۷-۱۳۰.

<https://doi.org/10.22054/jep.2020.44482.2722>

سبزیان، سعیده، عزت‌الله قدم‌پور و فضل‌الله میردریگوند (۱۳۹۸)، «تدوین مدل علی‌درگیری تحصیلی و اخلاق تحصیلی با تقلب تحصیلی: نقش واسطه‌ای خودکارآمدی تحصیلی»، *روان‌شناسی مدرسه*، دوره ۴، ش ۸، ص ۱۳۳-۱۵۱.

سبزیان، فرهاد و هوشنگ گراوند (۱۴۰۲)، «مدل علی عمل کردن به باورهای دینی با رفتارهای مدنی-تحصیلی: نقش میانجی گری اخلاق تحصیلی»، علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، دوره ۱۰، ش ۱۹، ص ۴۹-۷۰.

<https://doi.org/10.30497/esi.2023.243478.1573>

صاحبی، علی، محسن زالی زاده و مسعود زالی زاده (۱۳۹۴)، «تئوری انتخاب: رویکردی در جهت مسئولیت پذیری و تعهد اجتماعی»، رویش روان شناسی، سال ۴، ش ۱۱، ص ۱۱۹-۱۹۴.

صادقی، عباس، نادر افقی، محمدحسن بناپور حمیدی و فاطمه امامی (۱۳۹۶)، «بررسی عوامل مرتبط با اقدام به تقلب در بین دانشجویان مؤسسات آموزش عالی شهرستان رشت»، پژوهش های راهبردی مسائل اجتماعی، دوره ۶، ش ۴، ص ۳۵-۵۲.

<http://doi: 10.22108/ssoss.2017.85520.0>

عابدینی بلترک، میمنت (۱۳۹۹)، «بررسی جایگاه تربیت اخلاقی در کتاب های درسی دوره ابتدایی، مطالعه ای از نوع تحلیل محتوا»، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال ۲۸، ش ۴۸، ص ۱۷۱-۱۸۷.

علیزاده، سایه و توران علیزاده دمیه (۱۳۹۹)، «پیش بینی قضاوت و رفتار اخلاقی براساس ارزش های شخصی- خانوادگی و فراشناخت اخلاقی در دانش آموزان»، اخلاق در علوم و فناوری، سال ۱۶، ش ۳، ص ۱۴۷-۱۵۳.

کیانی، عارفه و علی رضایی شریف (۱۴۰۱)، «شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر توسعه اخلاق تحصیلی در دانشجویان»، اخلاق پژوهی، دوره ۵، ش ۴، ص ۱۲۳-۱۴۴.

<https://doi.org/10.22034/ethics.2023.50628.1586>

گل پرور، محسن (۱۳۹۴)، «نقش اخلاق تحصیلی در ارتباط عدالت و بی عدالتی آموزشی با فریب کاری تحصیلی»، روان شناسی تربیتی، دوره ۱۱، ش ۳۷، ص ۵۱-۶۵.

گلاس، ویلیام (۱۳۸۴)، *مدارس بدون شکست*، ترجمه ساده حمزه، چاپ چهارم، تهران: رشد.

Anderman, E. M., & Koenka, A. C. (2017). "The relation between academic motivation and cheating". *Theory Into Practice*, 56(2): 95-102.

Bandura, A. (1986). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs: N. J. PrenticeHal.

Damon, W. & Colby, A. (2015). *The power of ideals: The real story of moral choice*. Oxford University Press, United Kingdom, USA.

Darrah, B. L. (2022). *Academic Dishonesty in the Early Grades: A Phenomenological Study*. Doctoral dissertation, Drake University, Des Moines, USA.

Dehghani, A. (2020). "Factors affecting professional ethics development in students: A qualitativestudy". *Nursingethics*, 27(2): 461-469. doi: 10.1177/ 0969733019845135.

Domeova, L. & Jindrova A. (2013). "Unethical behavior of the students of the Czech University of life sciences". *International Education Studies*, 6(11): 77-89.

Fazli, A., Imani, E. & Abedini, S. (2018). "Faculty members' experience of student ethical problems: A qualitative research with a phenomenological approach". *Electronic Journal of General Medicine*, 15(3): 1-9. <https://doi.org/10.29333/ejgm/84952>.

Firdaus, A. (2019). "Student Fearlessly Attacking Teacher and Others: A

- qualitative Study of Ethics on High School and Colleges Students in Bekasi City”. *Open Journal of Social Sciences*, 7(11): 113-125. <http://dx.doi.org/10.4236/jss.2019.711009>.
- Gilligan, C. (2014). “Moral injury and the ethic of care: Reframing the conversation about differences”. *Journal of Social Philosophy*, 45(1): 89-106. <https://doi.org/10.1111/josp.12050>.
- Indartono, S. (2020). “Data on higher education student ethics model”. *Data in brief*, 28, 104904. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2019.104904>.
- Iorga M., Ciuhodaru T. & Romedea S-N. (2013). “Ethic and unethic. Students and the unethical behavior during academic years”. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93(1): 8-54. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.09.151>.
- Janke, S., Rudert, S. C., Petersen, Ä., Fritz, T. M. & Daumiller, M. (2021). “Cheating in the wake of COVID-19: How dangerous is ad-hoc online testing for academic integrity?”. *Computers and Education Open*, 2: 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.caeo.2021.100055>.
- Lauermann, F. & Karabenick, S. A. (2014). “Teacher responsibility: What does it mean for teachers’ motivation and emotions?”. In *Teacher motivation: Implications for theory and practice*. P. W. Richardson, S. A. Karabenick, & H. M. G. Watt (Eds.). New York: Routledge/Taylor & Francis, p: 116– 132.
- Makaoui, A. (2022). “Ethical Behavior and its Relationship to Social Media Uses among Female Students at Preparatory Schools in Baghdad”. *Journal Of Educational and Psychological Researches*, 19(74): 753-767.

- Nga, V. T., Dung, V. N. T., Chu, D. T., Tien, N. L. B., Van Thanh, V., Ngoc, V. T. N., ... & Show, P. L. (2019). "School education and childhood obesity: A systemic review". *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 13(4): 2495- 2501. [https:// doi.org/ 10.1016 / j.dsx.2019.07.014](https://doi.org/10.1016/j.dsx.2019.07.014).
- Piaget, J. (1932). *The moral judgment of the child* (M. Worden, Trans.). London: Kegan Paul.
- Rupprecht, S. M. (2016). *A Phenomenological Study: The Identification of Faculty Member Characteristics and Environmental Factors that Influence the Reporting of Student Academic Misconduct at a Private Urban University*. Philadelphia: Drexel University.
- Steinberg, L. (2017). *Adolescence* (11st ed.). New York: McGraw-Hill Education.
- Valdez -Juárez, L. & Pérez -de -Lema, B. (2023). "Creativity and the family environment, facilitators of self-efficacy for entrepreneurial intentions in university students: Case ITSON Mexico". *The International Journal of Management Education*, 21(1): 76-100. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023>.

References

- Abedini Beltorak, M. (۲۰۱۹). "Investigating the Position of Moral Education in Elementary School Textbooks, a Content Analysis Study". *Research on Islamic Education Issues*, ۲۸(۴۸): ۱۷۱-۱۸۷.
- Ahmadi, H., Beigzadeh, S. & Shahamat, M. (۲۰۱۹). "Identification and Analysis of Factors Affecting Tolerance and Respect for Others' Thoughts, Ethics, and Politeness in the School Environment: A Case Study". *Journal of Educational Psychology Studies*, ۱۷(۳۸): ۳۸-۳۹. [۱۰,۲۲۱۱۱/jeps.۲۰۲۰,۰۰۹۴](https://doi.org/10.22111/jeps.2020.0094)
- Alizadeh, S. & Alizadeh Damieh, T. (۲۰۱۹). "Predicting Moral Judgment and Behavior Based on Personal-Family Values and Moral Metacognition in Students". *Ethics in Science and Technology*, ۱۶(۳): ۱۴۷-۱۵۳.
- Anderman, E. M., & Koenka, A. C. (۲۰۱۷). "The relation between academic motivation and cheating". *Theory Into Practice*, ۵۶(۲): ۹۵-۱۰۲.
- Atashi, F., Golestani, S. H. & Shamshiri, M. R. (۲۰۱۹). "Application of John Dewey's Philosophical and Educational Implications for Educational Managers". *A New Approach to Educational Management*, ۱۱(۴۳): ۳۳۳-۳۳۸.
- Bandura, A. (۱۹۸۶). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs: N. J. PrenticeHal.
- Damon, W. & Colby, A. (۲۰۱۵). *The power of ideals: The real story of moral choice*. Oxford University Press, United Kingdom, USA.
- Darrah, B. L. (۲۰۲۲). *Academic Dishonesty in the Early Grades: A Phenomenological Study*. Doctoral dissertation, Drake University, Des Moines, USA.
- Dehghani, A. (۲۰۲۰). "Factors affecting professional ethics development in students: A qualitativestudy". *Nursingethics*, ۲۷(۲): ۴۶۱-۴۶۹. doi:۱۰,۱۱۷۷/۰۹۶۹۷۳۳۰۱۹۸۴۵۱۳۵
- Domeova, L. & Jindrova A. (۲۰۱۳). "Unethical behavior of the students of the Czech University of life sciences". *International Education Studies*, ۶(۱۱): ۷۷-۸۹.
- Fazli, A., Imani, E. & Abedini, S. (۲۰۱۸). "Faculty members' experience of student ethical problems: A qualitative research with a phenomenological approach". *Electronic Journal of General Medicine*, ۱۵(۳): ۱-۹. [https://doi.org/10,29333/ejgm/44902](https://doi.org/10.29333/ejgm/44902)
- Firdaus, A. (۲۰۱۹). "Student Fearlessly Attacking Teacher and Others: A qualitative Study of Ethics on High School and Colleges Students in Bekasi City". *Open Journal of Social Sciences*, ۷(۱۱): ۱۱۳-۱۲۵. [http://dx.doi.org/10,4236/jss.2019,711009](http://dx.doi.org/10.4236/jss.2019.711009)
- Gilligan, C. (۲۰۱۴). "Moral injury and the ethic of care: Reframing the conversation about differences". *Journal of Social Philosophy*, ۴۵(۱): ۸۹-۱۰۶. [https://doi.org/10,1111/josp.12000](https://doi.org/10.1111/josp.12000)
- Glasser, W. (۲۰۰۵). *Schools without Failure*. translated by Sade Hamzeh. ۴th edition. Tehran: Roshd.
- Golparvar, M. (۲۰۱۵). "The role of academic ethics in the relationship between educational justice and injustice with academic cheating". *Educational Psychology*, ۱۱(۳۷): ۵۱-۶۵.
- Imani, A. & Abed Saeedi, J. (۲۰۱۵). "A Review of Types of Fraud in Nursing Research and Strategies to Combat It". *Journal of Iranian Nursing Research*. ۱۰(۱): ۷۶-۸۵.
- Inanloo, M. & Ghamari, M. (۲۰۱۳). "Predicting academic adjustment based on coping strategies and academic ethics of students". *Education and Evaluation*, ۱۴(۵۵): ۳۴-۳۹. [https://doi.org/10,30490/jinev.2021,1881349,2003](https://doi.org/10.30490/jinev.2021.1881349,2003)
- Indartono, S. (۲۰۲۰). "Data on higher education student ethics model". *Data in brief*, ۲۸, ۱۰۴۹۰۴. [https://doi.org/10,1016/j.dib.2019,104904](https://doi.org/10.1016/j.dib.2019.104904)
- Iorga M., Ciuhodaru T. & Romedea S-N. (۲۰۱۳). "Ethic and unethical. Students and the unethical behavior during academic years". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, ۹۳(۱): ۸-۵۴. [https://doi.org/10,1016/j.sbspro.2013,09,101](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.09.101)
- Janke, S., Rudert, S. C., Petersen, Ä., Fritz, T. M. & Daumiller, M. (۲۰۲۱). "Cheating in the wake of COVID-۱۹: How dangerous is ad-hoc online testing for academic integrity?". *Computers and Education Open*, ۲: ۱-۹. [https://doi.org/10,1016/j.caeo.2021,100000](https://doi.org/10.1016/j.caeo.2021.100000)
- Kiani, A. & Rezaei Sharif, A. (۲۰۲۲). "Identifying and prioritizing factors affecting the development of academic ethics in students". *Ethics Studies*, ۵(۴): ۱۲۳-۱۴۴. [https://doi.org/10,22034/ethics.2023,0628,1081](https://doi.org/10.22034/ethics.2023.0628,1081)
- Lauermann, F. & Karabenick, S. A. (۲۰۱۴). "Teacher responsibility: What does it mean for teachers' motivation and emotions?". In *Teacher motivation: Implications for theory and practice*. P. W. Richardson, S. A. Karabenick, & H. M. G. Watt (Eds.). New York: Routledge/Taylor & Francis, p: ۱۱۶- ۱۳۲.

- Makaoui, A. (۲۰۲۲). "Ethical Behavior and its Relationship to Social Media Uses among Female Students at Preparatory Schools in Baghdad". *Journal Of Educational and Psychological Researches*, ۱۹(۷۴): ۷۵۳-۷۶۷.
- Nga, V. T., Dung, V. N. T., Chu, D. T., Tien, N. L. B., Van Thanh, V., Ngoc, V. T. N., ... & Show, P. L. (۲۰۱۹). "School education and childhood obesity: A systemic review". *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, ۱۳(۴): ۲۴۹۵-۲۵۰۱. <https://doi.org/10.1016/j.dsx.2019.07.014>
- Piaget, J. (۱۹۳۲). *The moral judgment of the child* (M. Worden, Trans.). London: Kegan Paul.
- Rupprecht, S. M. (۲۰۱۶). *A Phenomenological Study: The Identification of Faculty Member Characteristics and Environmental Factors that Influence the Reporting of Student Academic Misconduct at a Private Urban University*. Philadelphia: Drexel University.
- Sabzian, F. & Garavand, H. (۲۰۱۳). "Causal model of acting on religious beliefs with civic-academic behaviors: The mediating role of academic ethics". *Educational Sciences from the Perspective of Islam*, ۱۰(۱۹): ۴۹-۷۰. <https://doi.org/10.30497/esi.2023.243478.1073>
- Sabzian, S., Ghadampour, A. & Mirdarivand, F. (۲۰۱۹). "Developing a causal model of academic engagement and academic ethics with academic cheating: The mediating role of academic self-efficacy". *School Psychology*, ۴(۸): ۱۳۳-۱۵۱.
- Sadeghi, A., Ofoqi, N., Banapour Hamidi, M. H. & Emami, F. (۲۰۱۷). "Investigation of factors related to cheating among students of higher education institutions in Rasht city". *Strategic Research on Social Issues*, ۶(۴): ۳۵-۵۲. <http://doi: 10.2210/8/ssoss.2017.80020.0>
- Sahebi, A., Zalizadeh, M. & Zalizadeh, M. (۲۰۱۵). "Choice Theory: An Approach to Social Responsibility and Commitment". *Rooyesh Ravashshani*, ۴(۱۱): ۱۱۹-۱۹۴.
- Saviz, M., Hejazi, A., Afrooz, G. & Salehi, K. (۲۰۱۰). "The concept of ethics from the perspective of Iranian adolescents: A phenomenological study". *Educational Psychology*, ۱۶(۵۶): ۱۳۰-۱۱۷. <https://doi.org/10.22004/jep.2020.44482.2722>
- Steinberg, L. (۲۰۱۷). *Adolescence* (۱st ed.). New York: McGraw-Hill Education.
- Strauss, A. & Corbin, J. (۲۰۱۶). *Fundamentals of Qualitative Research: Techniques and Stages of Grounded Theory Generation*. Translated by Ebrahim Afshar. ۶th Edition. Tehran: Ney Publishing.
- Valdez -Juárez, L. & Pérez -de -Lema, B. (۲۰۲۳). "Creativity and the family environment, facilitators of self-efficacy for entrepreneurial intentions in university students: Case ITSON Mexico". *The International Journal of Management Education*, ۲۱(۱): ۷۶-۱۰۰. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023>.